

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 7

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 10

Видавництво М.П. Коць
Київ – Нью-Йорк
2002

кроком простежено життєві й творчі будні Тараса Шевченка, його різнобічні взаємини з сучасниками, висвітлено чимало невідомих фактів і подій.

Книжку “Шевченківський Петербург” (1964, 1972) П.В.Жур присвятив перебуванню Шевченка в юності та після заслання в місті на Неві; трилогію “Літо перше” (1979), “Дума про Огонь” (1985, 1989), “Третя зустріч” (1970) – приїздам поета в Україну; “Шевченківський Київ” (1991) – недовгим, але дуже насиченим київським рокам. Справжнім дослідницьким подвигом та підсумком тривалих і копітких біографічних розшуків П.В.Жура став укладений ним і виданий видавництвом “Люберецкая газета” монументальний літопис життя і творчості Шевченка “Труды и дни Кобзаря” (1996). Перевидання його українською мовою має стати справою честі наших шевченкознавців.

П.В.Жур був одним з ініціаторів створення двотомного “Шевченківського словника” (1976–1977), для якого й сам написав понад сотню статей. 1980 року за участь у цій роботі йому було присуджено Національну премію імені Тараса Шевченка. Здобутки й напрацювання П.В.Жура сьогодні використовуються також як у роботі над сучасною “Шевченківською енциклопедією”, так і для досліджень з історії української культури ХІХ ст. взагалі.

Багато зроблено П.В.Журом для популяризації української літератури поза межами України. Йому належать переклади російською мовою віршів Лесі Українки, Максима Рильського, Павла Тичини, Миколи Бажана, Володимира Сосюри, Андрія Малишка, Дмитра Павличка, Івана Драча та інших українських поетів. З його незмінною участю відбувалися традиційні Шевченківські вечори та виставки в Петербурзі, зокрема й у стінах Академії мистецтв, де створено Меморіальну майстерню Шевченка.

Живучи за межами України, П.В.Жур завжди лишався її вірним сином, часто її відвідував, присвятив їй весь свій письменницький і дослідницький таланти. До останнього подиху не покладав він свого подвижницького пера, буквально напередодні смерті завершивши працю над новою книжкою про Шевченківський Корсунь. Їй судилося стати останньою в його доробку, але весь ужинок його багатолітньої праці назавжди залишиться в духовній скарбниці нашого народу, як і світлий образ незабутнього Петра Володимировича, про якого й дальні нащадки скажуть: “До Батьківщини йшов дорогами Шевченка...”

Микола Павлюк (Київ)

Михайло Степанович Забочень (1925–2002). 19 жовтня не стало відомого історика мистецтва, колекціонера, дослідника й популяризатора української листівки – людини привітної, сердечної, відкритої до спілкування.

Народився Михайло Степанович 8 червня 1925 року в містечку Звенигородці Черкаської області. Під час Другої світової війни був вивезений на примусові роботи в Німеччину. Після невдалої втечі його було запроторено до концтабору, перейшов крізь Освенцім, Бухенвальд. За чотири місяці до закінчення війни був визволений Червоною армією. Відтак вирішив продовжити службу. Навчався у Київському військовому училищі зв'язку, Військовій інженерній академії в Ленінграді. Працював у галузі космічного зв'язку – у Центрі командно-вимірювальних комплексів штучних супутників Землі та космічних апаратів.

Ще зі шкільних років почав цікавитися поштовою листівкою. Поступово прийшло щире захоплення, яке Михайло Забочень переніс через усе життя і яке

стало сенсом його життя, ключем до творчості. Листівка диктувала теми досліджень. Його праці в царині філокартії: брошура “Філокартія” (Москва, 1973), “Каталог поштових карток Ярослава Пстрака, виданих за життя художника у 1904–1914 роках” (Дрогобич, 1994; у співавторстві з С.Полегеньким), близько 200 статей, серед яких – “Присвячується великому Кобзареві” (1964), “Перші листівки Шевченкіани” (1991), “Портрети гетьмана Мазепи в рамках різних режимів” (1994), “Доля великодньої листівки” (1994), “Ювілейні видання шевченківських листівок 1911 і 1914 років” (1994). Михайло Забочень охоче відкривав свою колекцію для дослідників. Його поштові мініатюри прикрашали численні виставки, слугували ілюстраціями видань (об’ємну бібліографію праць Забоченя і про нього див.: Іван Франко в ілюстративній поштовій листівці за матеріалами колекції М.С.Забоченя: Каталог виставки. – Львів, 1987). Він був щедрою людиною: подарував рідкісні листівки Державному музею Т.Г.Шевченка у Києві, Музею літератури України, Музею М.С.Грушевського у Києві, Музею М.В.Лисенка та ін.

Михайло Степанович – ініціатор і головний автор (співавтор – В.Яцюк та О.Поліщук) унікального та у своєму роді єдиного на сьогоднішній день видання альбому-каталогу “Україна в старій листівці” (Київ: Криниця, 2000), де вміщено до семи тисяч ілюстрацій давньої української листівки. “На спомин рідного краю” – такий основний лейтмотив книжки, винесений у надзаголовок. Його створила людина, яка більшу частину життя прожила поза межами України, переважно під Москвою, але яка завжди і подумки, і фізично поверталася до отчого краю. Ця без перебільшення історична книжка – підсумок майже сімдесятирічної збирацької праці Михайла Степановича; вона ж буде йому вікопомним пам’ятником. У ній читач знайде теплу статтю Миколи Шудрі про Забоченя як колекціонера й дослідника.

Окрема сторінка в творчій біографії Забоченя – дослідження про Амвросія Ждаху. На жаль, ця сторінка так і не перегорнена. Монографію про цього знаного українського художника покійний написав ще в 70-х роках, але вона залишилася в рукописі й ще чекає на свого видавця...

Схиляючи голову перед цим невтомним подвижником і культурником з великої літери, мусимо замислитися ще над одним питанням – про колекціонування як чинник духовного поступу нації і про долю приватних збірок як скарбівень національної культури. Михайло Забочень був щасливим власником найбільшої україніки у філокартії. Напевно, жодна приватна колекція, і тим більше (у цій фразі гірка іронія) жоден державний музей не мали такого розмаїття українських листівок у темах, сюжетах, авторах, як Михайло Степанович. Його колекція нараховувала понад 10 тисяч карток. Що їй спіткає, чи стане вона вповні національним надбанням, чи буде збережена як окремий фонд, як своєрідний вираз творчого обличчя, душі її власника, або ж, навпаки, буде розпоршена і піде в небуття, залишиться лише як згадка в історії українського колекціонування? Це питання звернене в майбутнє, але вже зараз ми можемо сказати, що як цілість вона перестане існувати. Ще за життя Забоченя значна частина його збірки перейшла у власність Олександра Поліщука. Що буде з рештою? Музеї не мають коштів на її придбання, існуюча влада байдужа до культури, а національне меценатство живе тільки в пророках.

Олесь Федорук (Львів)